

“Cəbr və riyazi məntiq” şöbəsinin 2021-ci ilin I yarımili üçün elmi və elmi təşkilati fəaliyyəti haqqında

HESABATI

Şöbədə 2 mövzu üzrə birində 2, digərində 3 olmaqla 5 iş yerinə yetirilir.

Mövzu 1. Cəbr və riyazi məntiqin üsullarının tətbiqi.

Mövzu 2. Nəsirəddin Tusinin riyaziyyat və məntiq elmlərinə dair əsərlərinin tədqiqi.

Birinci yarımildə şöbədə işlər planda nəzərdə tutulduğu kimi aparılmışdır.

Birinci mövzu üzrə aşağıdakı işlər görülmüşdür:

Banax cəbrlərinin öyrənilməsi ilə bağlı bir çox məsələlərin tədqiqi kompakt, yaxud lokal kompakt çoxluqlar üzərində təyin edilmiş kəsilməz funksiyalar cəbrlərinin, altcəbrlərinin (müntəzəm cəbrlərin) cəbri-spektral xassə və xarakteristikalarının – maksimal ideallar, funksionallar, onlar üzərində təyin edilmiş endomorfizmlərin və s. – öyrənilməsini aktual edir.

Hesabat müddətində bu sahədə tədqiqatların aparılması üçün zəruri bilgilərin əldə edilməsi məqsədilə V. Məmmədova ilə birlikdə A.Хелемский «Банаховы алгебры», Н.Бурбаки «Спектральная теория», Гамелин «Равномерные алгебры», L.Gillman “Rings of continuous functions” kitablarının uyğun fəsiləri araşdırılaraq öyrənilmişdir.

İlin ikinci yarısında tədqiqatların nəticəsinin elmi məqalə, yaxud tezis kimi təqdim edilməsi nəzərdə tutulur.

İkiciqymətli iterativ Post cəbrlərinin dərəcələnməmiş $P_2 \times P_2$ hasilində submaksimal altcəbrlərinin araşdırılması məsələsinə baxılır. Müəyyən olunmuş hər bir maksimal altcəbrlərə bir cəbr kimi baxaraq bu cəbrlərin yenidən maksimal altcəbrlərini araşdırıb tam sayını müəyyən etsək submaksimal altcəbrləri müəyyən etmiş oluruq. Hesabat dövründə bir neçə cəbrdə maksimal altcəbrlərinin araşdırılması yekunlaşdırılmışdır.

İkinci mövzu üzrə hesabat dövründə N. Tusinin “Təcri əl-məntiq”, İbn Sinanın “İşarat vət-tənbihat” əsərlərində zamanla səciyyələnən temporar modallıqlar araşdırılmışdır. Zamanla bağlı modal təkliflərin – ümumi mütləqlik, qeyri-daimi vücudilik, xüsusi mütləqlik, vəsfilik, ümumi ürfilik, ümumi şərtlənmə, müvəqqəti, müntəzirə, müvəqqəti ümumi mütləqlik kimi – təsnifatı öyrənilmiş, onlarda zamanla bağlılıq məsələləri tədqiq edilmiş, dörd məntiqi fiqurda onların təsiri araşdırılmışdır.

Bundan əlavə Nəsirəddin Tusinin “Əsasül İqtibas” əsərində birinci fiqurda müqəddimələr qarışıq təkliflər olan halda nəticəli moduslar araşdırılmışdır.

Araşdırmaların nəticəsinin ikinci yarımildə elmi məqalə kimi təqdim edilməsi nəzərdə tutulur.

Elmi təşkilati işlər.

7 may 2021-ci ildə Naxçıvan Dövlət Universitetinin Fizika-Riyaziyyat fakültəsində “Nəsirəddin Tusinin riyazi və məntiqi əsərləri haqqında” mövzusunda həsr olunmuş elmi-nəzəri vebinarda şöbə müdiri Əli Babayev plenar məruzə etmişdir.

Şöbə müdiri Əli Babayev və böyük elmi işçi Valeriya Məclumbəyova 17-21 may 2021-ci ildə Moskva şəhərində Rusiya Elmlər Akademiyasının Təbiət Elmləri və Texnikanın Tarixi İnstitutunda akademik S.İ.Vavilovun anadan olmasının 130 illiyinə həsr edilmiş Beynəlxalq Konfransda “Новаторство Насиреддина Туси в развитии математики . К 820-летию ученого” mövzusunda məruzə etmişlər.

Hesabat dövründə çap edilmiş əsərlər:

1. А.А.Бабаев, В.Ф. Меджлумбекова. Логические принципы в математических трудах Насиреддина Туси. Второй Международный Конгресс Русского общества истории и философии науки «Наука как общественное благо», Том 4. Сборник научных статей. Санкт-Петербург, 2020. ст.72-75.

2. Eminağa Məmmədov, Rəna Babayeva. Klassik məntiqdə modal təkliflər haqqında: Nəsirəddin Tusi və İbn Sina. Elm Tarixi jurnalı, №1. Bakı, 2021. səh. 7-15.

Çapda olan məqalələr:

1. E.Məmmədov. *Riyazi induksiya metodu və onun tətbiqləri*, “Siqma” elmi-kütləvi jurnalı, 11 səh.

2. E. Məmmədov, Ə.Məlikov. *Neopozitivizmdə həqiq olmağın şərtləri və əsaslandırılmış doğru inam*. 9 səh.

3. Ə.Babayev, V.Məclumbəyova. *Новаторство Насиреддина Туси в развитии математики . К 820-летию ученого*. 4 səh.

Bundan əlavə İ.A.Maltsevin «Дискретная математика» kitabının azərbaycan dilinə tərcüməsinin üzərində redaktə işləri aparılır.

Leyla Şeyxzamanova və Əli Əliyev N.Tusin "Arximedın "Kürə və silindr" kitabına şərh" əsərinin ərəb dilindən tərcüməsi və redaktəsi üzərində işi davam etdirirlər.

Şöbə müdiri Əli Babayev Nəsirəddin Tusinin 820 illik yubileyi ilə əlaqədar “Nəsirəddin Tusinin riyaziyyat və məntiq sahəsində olan əsərləri” adlı monoqrafiyası üzərində işi davam etdirir.

Şöbə müdiri:

Ə.Ə.Babayev